

Campus Hamar

Anette Sætermo Suhr

Bacheloroppgave.

Oppgavetype C

«Spor av inntrykk, spor av uttrykk.

- Et bildebokprosjekt».

«Tracks of impressions, tracks of expressions.

- A project around a picture book».

Barnehagelærerutdanning

2018

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Forord

Jeg var tidlig klar på at jeg ville lage ei bok for de yngste, men å finne en god grunn for at akkurat min bok skulle bety noe blant tusener av andre har vært en utfordrende, spennende og lærerik prosess. Med tips fra min veileder forandret imidlertid boka seg til å bli nettopp den boka. For boka om Hedda finnes det nemlig bare én av og nå har akkurat denne ene boka satt igjen et lite spor i akkurat én barnehage og blitt en del av den barnehagens historie. Og barna i denne ene barnehagen har satt litt av sine spor i boka.

Jeg ønsker å takke disse barna og pedagogisk leder - for at jeg har fått lov til å være sammen med dem, planlegge for dem, utforske sammen med dem, observere, lære og prøve meg som improvisatør og litteraturformidler. De har på ærligste, herligste vis lært meg noen viktige prinsipper og grep.

Jeg ønsker også å takke min veileder på høyskolen, Ilmi for å ha vært forståelsesfull overfor en student preget av en ikke så liten dose stress, og for å ha fått meg til å forkaste idèen om å lage en tradisjonell, trykket bok og slik satte i gang en prosess som førte til at oppgaven ble noe litt annet enn først tenkt. Takk til Hanne, som med sin veiledningsbakgrunn har gitt meg verdifulle innspill.

Anette Sætermo Suhr

Løten

Mai - 2018

Innhold

1. Innledning.....	8
1.1 Valg av oppgave og problemstilling.....	8
1.2 Begrepsavklaringer.....	9
1.2.1 Estetikk.....	9
1.2.2 Fenomenologi.....	9
1.3 Oppbygging.....	10
2. Teoretisk bakgrunn.....	11
2.1 Barnelitteratur.....	11
2.2 Estetiske erfaringer/opplevelser.....	11
2.3 Improvisasjon i prosjekter.....	12
3. Metode.....	14
3.1 Prosjekt.....	14
3.2 Metodekritikk.....	15
3.3 Etske overveielser.....	15
4. Gjennomføring.....	16
4.1 Arbeidet med boka – innholdet.....	16
4.2 Det tekniske.....	16
4.3 Møtet med boka.....	17
4.4 Bearbeiding av inntrykkene.....	18
5. Oppsummering.....	20

Litteraturliste.....	22
6. Vedlegg.....	23
6.1 Samtykkeerklæring foreldre.....	23
6.2 Samtykkeerklæring pedagogisk leder.....	25
6.3 Fotodokumentasjon av bildeboka «Hedda edderkopp».....	27
6.4 Noen bilder fra etterarbeidet.....	34

Norsk sammendrag

Tittel: Spor av inntrykk, spor av uttrykk. – Et bildebokprosjekt.	
Forfatter: Anette Sætermo Suhr	
År: 2018	Antall ord: 3 848
Emneord: Estetikk, improvisasjon, inntrykk, uttrykk	
Sammendrag: <p>Jeg har i denne oppgaven laget ei billedbok for de yngste hvor jeg har forsøkt å se boka som et estetisk produkt – altså noe som engasjerer sanser og følelser, fremfor et instrument for språklæring eller ren underholdning. Problemstillingen jeg har valgt er «hvilke muligheter gis de yngste barna for å uttrykke seg under og etter et estetisk inntrykk»? Jeg ville undersøke hvordan boka kunne gjøre inntrykk på barna og hvilke uttrykk som kunne komme under og etter utforskingen av boka. Jeg erfarte imidlertid at forkunnskaper og forventninger både hos meg og muligens også barna la noen begrensninger for den estetiske opplevelsen, for hva som ble uttrykt og hvilke uttrykk som ble vektlagt. I tillegg fikk jeg erfare hvor viktig, men også utfordrende det kan være å kunne improvisere sammen med de yngste barna.</p>	

Engelsk sammendrag (abstract)

Title: Tracks of impressions, tracks of expressions. – A project around a picture book.

Author: Anette Sætermo Suhr

Year: 2018

Words: 3 848

Keywords: Aesthetic, improvising, impressions, expressions

Summary:

I have in this bachelor thesis made a picture book for the youngest where I've tried to see it as an aesthetic product – something that engage senses and feelings more than an instrument for language or just entertainment. I have attempted to answer the question «which opportunities are given to the young children during and after an aesthetic impression»? I wanted to explore how this book could impact the children and what kind of expressions that may come during and after the exploration of the book. I learned that prerequisites and expectations put some limits for the aesthetic experience and the expressions. In addition I learned about the importance – and the challenges related to – improvising with small children.

1. Innledning

Barns åpne sanser og blikk for små detaljer fascinerer og inspirerer meg. Jeg tror man kan bli et rikere menneske om man møter verden litt mer som dem. Barna slipper til fantasien, følelsene og sansene og tar imot omgivelsenes invitasjoner til interaksjon og lek - ofte uten å reflektere over tid, sted eller konsekvenser. Denne estetiske væremåten er noe av det jeg og boka om Hedda har vært på småbarnsavdelingen og undersøkt.

Med boka om Hedda ville jeg at barnas opplevelser skulle ivaretas. Jeg håpet at boka skulle engasjere sanser og følelser og at barna skulle få mulighet til å uttrykke seg på sine individuelle måter både under bokformidlingen og etterpå. Underveis ble jeg grepet av hvor utfordrende det kan være å improvisere sammen med de små og hvor lett vi voksne overser eller forspiller små, verdifulle øyeblikk som kan bli til noe større.

1.1 Valg av oppgave og problemstilling

Jeg har valgt oppgavetype C som betyr at jeg skal lage et visuelt produkt og en rapport. Jeg valgte å lage ei bildebok fordi det ligger så mye potensiale i et tilsynelatende så enkelt produkt. Bøker kan gi rom for samtaler, språkstimulering, være felles referanser, utgangspunkt for undring, lek, drama, musikkstunder og estetiske opplevelser. Bøker er også lette å ta frem og bruke.

Jeg hadde en oppfatning om at bøker i barnehagen hovedsakelig brukes som instrument for språkstimulering og at utvalget gjenspeiler dette. Jeg ville lage noe som skilte seg litt ut fra det masseproduserte, som ikke hadde en pedagogisk baktanke, men hovedsakelig hadde fokus på det sanselige. Boka er håndlaget i ett eksemplar.

Problemstillingen jeg har valgt er «hvilke muligheter gis de yngste barna for å uttrykke seg under og etter et estetisk inntrykk»?

1.2 Begrepsavklaringer

1.2.1 Estetikk

Estetikk kan forstås på flere måter. Det knyttes gjerne til kunstoffag og det skjønne, men ordet kommer ifølge Paulsen (2007) fra gresk og betydde opprinnelig «den kunnskap man får gjennom sansene». (Paulsen, B. 2007, s.11). Sørenstuen (2011) sier at «Estetikk handler om å bli truffet av sanseimpulser og å gjøre estetiske valg på bakgrunn av dette». (Sørenstuen, 2011, s.69). Reistad (1991) skriver at estetikk handler om «å bli følelsesmessig grepet gjennom sanset form». (Reistad, 1991, s.3).

Det er disse perspektivene jeg forholder meg til. Min intensjon er at boka skal gi en estetisk opplevelse uten tanke på læringsperspektivet. Estetikk brukes ofte instrumentelt for å nå andre mål, mens estetikken egenverdi er det gjerne mindre fokus på. (Paulsen, s.84).

1.2.2. Fenomenologi

Maurice Merleau – Ponty (1908- 1961) skriver at «Phenomenology is the study of essences...» (Smith (1958, s.vii).

It tries to give a direct description of our experience as it is, without taking account of its psychological origin and the causal explanations which the scientist, the historian or the sociologist may be able to provide. (Smith, s.vii).

Merleau- Ponty hevder at kroppen er vår tilgang til verden fordi vi er kroppslig tilstede i den. «Our own body is in the world as the heart is in the organism». (Smith, s.235). Halvorsen skriver at «Utgangspunktet er den umiddelbare og usystematiske før- viten; viten vi får med oss ved å leve i verden» (Halvorsen, 2005, s.6) og Waterhouse skriver at «Tanken, det logisk-kognitive, baserer seg på kroppslige sanseerfaringer og den kunnskapen som setter seg i kroppen gjennom handling. (Waterhouse, s.15).

Dette perspektivet mener jeg egner seg godt i arbeidet med små barn ettersom de først og fremst erfarer og uttrykker seg kroppslig. I tillegg er det opplevelsen her og nå som står i fokus

i fenomenologien – noe som er essensielt ved et improviserende samvær og for å ivareta en anerkjennende holdning overfor barna. Halvorsen skriver at «Fenomenologien er opptatt av subjektets perspektiv». (Halvorsen, s.8) og viser til Løgstrup som hevder at «det personlige møte med et annet menneske ikke giver rum for en blot objektiverende holdning» (Halvorsen, s.6).

1.3 Oppbygging

I kapittel en presenterer jeg valg av oppgave, problemstilling og definerer de to begrepene fenomenologi og estetikk. Kapittel to tar for seg den teoretiske bakgrunnen for oppgaven. Kapittel tre dreier seg om metode og kapittel fire om arbeidet med boka og gjennomføring av prosjektet. I kapittel fem oppsummerer jeg funnene jeg har gjort.

---

2. Teoretisk bakgrunn

2.1 Barnelitteratur

Solstad (2016) skriver at «Historisk sett har barnelitteraturen «hatt en tvetydig identitet. Selv om den kan ta radikalt parti for barna og skrive inn en sterk barnlig leser i teksten, har den alltid vært en del av det voksne samfunnets oppdragerprosjekt». (Solstad, T. 2016, s.17). Det de voksne som velger hvilke bøker som skrives, publiseres og til slutt presenteres for barna – og hvordan den presenteres. Litteratur brukes ofte som redskap for språkstimulering eller har andre didaktiske hensikter. Det er imidlertid, ifølge Solstad lite fokus på barnas interesser og perspektiver og hun mener det er viktig at barna får «respons på litteratur og bilder artikulert, og de har rett til å ha sin egen opplevelse av litteraturen som leses for dem». (Solstad, s.18).

Bildeboka representerer ifølge Birkeland, Risa og Vold «eit møte mellom to sjølvstendige kunstformer. Ord og bilde samarbeider, kommenterer og utfyller kvarandre på ulike måtar...» (Birkeland, Risa og Vold, s.315). Bakke, Jenssen og Sæbø (2013) skriver at estetiske kvaliteter- som rytme, musikalitet og språklig konsentrasjon, ved poetiske tekster er verdifulle erfaringer for barn som «aktiviserer en språklig sensitivitet...» (Bakke, Jenssen og Sæbø, 2013,s.47). Mange småbarnsbøker har innslag av teksturer. Tekstur oppleves både visuelt (synssansen) og taktilt (berøringssansen) og for små barn er særlig taktilsansen viktig. Waterhouse definerer tekstur som «overflaters ulike uttrykkskvaliteter som gjennom sansing og persepsjon oppleves, erfares og fortolkes ut fra konteksten den oppleves i». (Waterhouse, s.44).

2.2 Estetiske erfaringer/opplevelser

Når Paulsen (2007) beskriver estetiske opplevelser nevner hun eksempler som «den lille gode følelsen...en musikkopplevelse der du glemmer alt annet...den plutselige innsikten du får i en helt spesiell teateropplevelse...» (Paulsen,2007, s.33).

Ifølge Malcolm Ross settes følelsene i sving når vi møter noe som gjør et sterkt inntrykk. Dette fører til en spenning eller ubalanse som vi må befri oss fra gjennom å uttrykke oss på en eller annen måte. (Paulsen, s.94). Selv om Paulsen kritiserer Ross for å være «psykoanalytisk orientert (Paulsen, s.94) og ikke ta høyde for viktigheten av kommunikasjon med andre, er Ross` didaktiske modell mye brukt og kan tilpasses ulike estetiske prosesser. Sørenstuen (2011) støtter seg blant annet til Malcolm Ross når han skriver om estetisk arbeid med barn og han mener at «Barn må få oppleve en vekselvirkning mellom inntrykk og uttrykk...Pedagogen utfordres til å holde impulsen varm ved å vise nye muligheter. Derfor må det stadig vendes tilbake til impulsen, for å betrakte den fra stadig nye synsvinkler». (Sørenstuen, 2011, s.124).

Waterhouse (2016) skriver: «I følge Karlsson (1998) hevdet Dewey at den høyeste formen for erfaring er den estetiske». (Waterhouse, 2016,s.21). Waterhouse mener at barnehagelærere har ansvar for å tilrettelegge for slike erfaringer. (Waterhouse, s.19). Paulsen understreker imidlertid viktigheten av at barna også får erfaringer med- og lærer å beherske ulike uttrykksmidler for å kunne uttrykke seg personlig med de. (Paulsen, s.23). Dette kan for eksempel være leire, maling, dans, musikk eller drama.

2.3 Improvisasjon i prosjekter

Begrepet improvisasjon kan ifølge Liset, Myrstad og Sverdrup forstås som «det å forholde seg til «det som ennå ikke er» [Karlsen 2006] eller «det å være tilstede når noe skjer» [Steinsholt og Sommerro 2006]» ». (Liset, Myrstad og Sverdrup, 2016, s.15). De skriver at «I et improviserende samspill kreves det at den enkelte ikke planlegger sine handlinger fremover i tid. Konsentrasjonen rettes heller bakover for best mulig å kunne respondere på det som nettopp er blitt sett, hørt eller opplevd. I motsatt tilfelle, når oppmerksomheten rettes fremover, reduseres muligheten til å skape noe sammen». (Liset, Myrstad og Sverdrup, s.15).

Kjær skriver om pedagogens forskjellige roller i prosjektarbeid og hevder at rollen som en observerende og lyttende pedagog som står *bak* barna er avgjørende når man vil møte barna i deres egne uttrykk. (Kjær, s.105). Hun understreker imidlertid at man kan skifte posisjon etter

behov. «Pedagogen skal ha evne til å være nærværende og lydhør og kunne leve seg inn i det som foregår...». (Kjær, s.107). Man kan også innta rollen som igangsetter slik Sørenstuen beskriver den. Det er en «aktiv pedagog som organiserer for å inspirere og motivere til skapende virksomhet på den ene siden, og som lytter til deltakerne (barn og unge) på den andre». (Sørenstuen, s.124).

«Ett- og toåring uttrykker seg mer gjennom kroppslige handlinger enn gjennom verbale ytringer. Deres mulighet for medvirkning og medskapning avhenger av at noen fanger opp og bekrefter deres måte å kommunisere forståelse, tanker, følelser og intensjoner på – og at det som kommuniseres, følges opp eller får en virkning». (Liset, Myrstad og Sverdrup, s.12). Dette krever med andre ord en tilstedeværende og anerkjennende voksen. Det krever også ifølge Alterhaug (2006) «et beredskapsrepertoar for å kunne takle det uforutsigbare på en konstruktiv måte». (Liset, Myrstad og Sverdrup, s.17).

3. Metode

3.1 Prosjekt

Jeg ønsket å ta utgangspunkt i bildeboka, observere barnas respons på denne og undersøke hvordan en kan tilrettelegge for at barna skal få uttrykke seg under og etter et inntrykk. Jeg gjennomførte et «miniprojekt» over to dager sammen med tre barn og pedagogisk leder på småbarnsavdelingen i min praksisbarnehage. Pedagogisk leder var med som en støtte ettersom jeg var uerfaren med prosjekter og barna ikke kjente meg etter et års permisjon fra studiene. Jeg kunne valgt å la henne lese sammen med barna, men følte nok for mye eierskap til boka og prosjektet.

Prosjektarbeidsformen trekker ifølge Kjær (2016) tråder til et læringssyn som tilstreber et likeverdig forhold mellom voksne og barn der begge parter er aktive». (Kjær, 2016, s.19). Tanken var å være deltakende observatør, men jeg fremsto nok delvis også som rammesetter og leder i det jeg vekslet mellom å stå bak, ved siden av og foran slik Kjær beskriver pedagogens ulike roller i et prosjekt. (Kjær, s.104).

Å bruke prosjektarbeid som metode for empiristudie kan ifølge Bergsland og Jæger (2015) gi et rikt datamateriale og man kan få fram situasjonsspesifikk teori som kan være relevant også i andre kontekster. (Bergsland og Jæger, 2015, s.79). Jeg har benyttet meg av kvalitativ metode som ifølge Christoffersen og Johannessen (2012) er mer fleksible enn kvantitative og «tillater større grad av spontanitet og tilpasning i interaksjonen mellom forsker og deltaker». (Christoffersen og Johannessen, 2012, s.17). Kvalitative studier egner seg når svarene en leter etter ikke er av målbar art. Selv om jeg har benyttet få informanter og kvalitative resultater ikke alltid er like sammenlignbare som kvantitative (Christoffersen og Johannessen, s.17), mener jeg at det jeg observerte og erfarte har stor overføringsverdi i arbeidet med de yngste barna. Observasjonene presenteres i hoveddelen hvor jeg har forsøkt å tolke empirien delvis ut fra et fenomenologisk perspektiv. Jeg har valgt å analysere funnene underveis i stedet for å dele opp teksten. Jeg følte jeg ellers mistet noen viktige nyanser, at språket ble stivt og det ble mange gjentakelser.

3.2 Metodekritikk

Å analysere og vurdere eget arbeid og prosjektgjennomføring er problematisk blant annet fordi man står i fare for å bestille svarene og opptre subjektivt, men også subjektive tolkninger kan brukes til refleksjon over praksis – som er essensielt i arbeidet med mennesker. I tillegg fikk jeg under gjennomføringen en del svar jeg ikke «hadde bestilt» og som gav meg ny innsikt.

3.3 Etiske overveielser

Jeg har valgt å bruke få av barnas sitater, alle informantene er anonymisert og det fremkommer ingen sensitive opplysninger. Jeg innhentet likevel samtykker før gjennomføringen og valgte å jobbe med færre barn enn tenkt ettersom jeg ikke fikk så mange samtykkeskjema i retur. Jeg har unnlatt alle former for navnelister.

4. Gjennomføring

4.1 Arbeidet med boka - innholdet

Valget av edderkopp som hovedperson i boka springer delvis ut fra at insekter interesserer mange barn. Edderkopper kan være både fascinerende og fryktinngytende, samtidig som den rommer skjønnhet hvis man ser nøye etter. Jeg forsøkte med Hedda å skape en slags tvetydighet ved at hun er grå, klumsete, med skjeve, grove trekk og lite forbundet med det å være vakker, men at hun har en slags skjønnhet likevel. Jeg forsøkte å la fargene rundt henne forsterke dette. I begynnelsen er fargene rundt henne grumsete, men så blir de klarere etter hvert som Hedda blir gladere og viser seg som en som *kan*. Det ble for meg viktig å gi henne vennlige øyne. Det er edderkoppen som skal vekke leserens sympati, mens de andre insektene som er illustrert og beskrevet som vakre og grasiøse, samtidig er litt hjelpeløse og overfladiske. Altså enda en tvetydighet som jeg har tenkt kan skape spenning og litt tankevirksomhet. Det blir en kontrast både mellom edderkoppen og de andre insektene og en kontrast til de tradisjonelle rollene hvor sommerfugler og mariehøner er snille og søte, mens edderkoppen er et rovdyr som gjerne vekker frykt. Valget av solflue (blomsterflue) og libell (øyenstikker) er gjort strategisk for å få et nytt perspektiv på to insekter som noen barn skremmes av idet blomsterfluen ligner vepsen og øyenstikkeren forbindes av mange med at de stikker ut øynene.

Etter hvert som Hedda får vist at hun både er vakker og mestrer ting på sin egen måte får hun anerkjennelse av de andre. Fortellingen belyser hvordan andres negative forventninger kan virke inn på et selvbilde og at man kan få til mye om man gjør det på sin egen måte i stedet for å prøve å være som alle andre. Hovedintensjonen min var imidlertid ikke at barna skulle reflektere så mye rundt slike ting. Jeg ønsket først og fremst at de skulle bli følelsesmessig grepet av illustrasjonene og teksturene slik jeg forstår estetikkbegrepet når Reistad snakker om å bli «følelsesmessig grepet gjennom sanset form» (Kap.1.2.1).

4.2 Det tekniske

Boka er laget av akvarellark som blir bulkete når man maler på de og har en slags grov, men likevel «myk» tekstur. Så har jeg tilført forskjellige materialer og teksturer. Teksturene gjør at

---

barna får brukt taktilsansen i tillegg til den visuelle. Vi oppfatter ifølge Waterhouse tekstur «i en sanselig interaksjon med omverdenen». (Waterhouse, s.45). Nye sanseinntrykk knyttes sammen med våre tidligere opplevelser og gir til sammen ny erfaring. (Waterhouse, s.44). Noen av sidene har bevegelige deler og på en side henger Hedda i en tråd slik at barna f.eks. kan få henne til å danse. Sidene er doble med pålimte tekstilmarger og sydd sammen med tykk bomullstråd. Dette gav en relativt solid bok som tåler å bli brettet helt ut og den har også tålt at barna har sittet i den og krabbet over den. Jeg har forsøkt å plassere teksten med rytme og bevegelser som støtter illustrasjonene og tekstinnholdet og legger litt føringer for den voksne tekstformidleren. Omslaget er laget av papp med rygg av fløyel og silkebånd. Silkebåndet kan gi assosiasjoner til ballettsko og fløyel til eldre teater- og ballettscener. I tillegg er en hårete, myk Hedda limt på. Å male på papp gav en litt mer dempet fargeskala og pappen fikk under arbeidet en liten «skade». Til sammen gav det et uttrykk av noe litt gammelt og kanskje litt mytisk sammenlignet med tradisjonelle glansede omslag.

4.3 Møtet med boka

Prosjektet var todelt. Det begynte med at barna ble presentert for boka i en spennende setting hvor jeg dramatiserte litt rundt funnet av boka før vi leste og utforsket den.

Jeg ønsket å ha fokus på boka som et estetisk produkt – altså noe som engasjerte sanser og følelser, fremfor å se den som et middel for spåklæring eller ren underholdning. Jeg ville undersøke hvordan den kunne gjøre inntrykk slik Ross beskriver den kreative prosessen hvor følelser settes i sving av en impuls (Se kap.2.2) og hvilke uttrykk som kunne komme under og etter utforskningen av boka. Jeg erfarte imidlertid at forkunnskaper og forventninger både hos meg og kanskje også hos barna la noen begrensninger for den estetiske opplevelsen, for hva som ble uttrykt og hvilke uttrykk som ble vektlagt. Barna – som til vanlig brukte rommet til samlingsstund hadde kanskje en forventning om at nå skulle det skje noe spennende og satte seg umiddelbart ned rundt boka og ventet på at jeg skulle si noe. Man kan anta at barna hadde en før- viten slik Halvorsen skriver om fenomenologi (Se kap.1.3), som hadde satt seg i kroppen etter mange gjentakelser. Jeg derimot, hadde en forventning om at barna skulle være spontane og begynne å utforske umiddelbart. Ved hjelp av litt dramatiske virkemidler og en sang som på magisk vis åpnet boka, slo barna seg mer løs og utforsket boka med ivrige hender og kropper imens jeg leste høyt. De to eldste så ut til å identifisere seg med hovedpersonen og

ha erfaring med de forskjellige følelsene – en umiddelbar gjenkjennelse av følelsen i det de så illustrasjonene, hørte teksten og hadde en kroppslig, sanselig erfaring med den fra før. Dette viste de med både mimikk og stemmebruk. Barna krabbet over boka, «plasket i vannet» og undersøkte alle bevegelige deler spontant. Alt dette fremsto for meg som den før- viten Halvorsen skriver om. (Kap.1.2.2). De visste umiddelbart at teksturene var til å undersøke med hendene og taktilsansen så ut til å være viktigere enn den visuelle. Det vi voksne sa eller pekte på var ikke like interessant som å få utforske selv. Det ble også undersøkt omhyggelig om de pålimte elementene virkelig satt fast. Jeg tror mitt eget ønske om å lese opp narrativet jeg hadde lagt så mye arbeid i var mer et forstyrrende element i all sansingen og utforskingen og forhindret meg kanskje litt i å la barna ha sin egen opplevelse av litteraturen. (Se kap.2.1).

Det yngste barnet virket først uinteressert. Det kan ha å gjøre med at de andre barna var så aktive eller at han rett og slett hadde en annen måte å ta imot inntrykk på. Da vi førte boka frem til han ble han mer deltakende og viste mer synlig interesse. Dette kan ses i lys av det Liset, Myrstad og Sverdrup sier om de yngste barnas mulighet for medvirkning; «...at noen fanger opp og bekrefter deres måte å kommunisere...». (kap.2.3). Å umiddelbart anta at et barn er uinteressert ut fra den synlige responsen er en lite fenomenologisk tilnæringsmåte slik Løgstrup snakker om det personlige møte med et annet menneske. (kap.1.2.2).

4.4 Bearbeiding av inntrykkene

Etter å ha lest og utforsket boka dramatiserte jeg rundt hovedpersonen Hedda som en igangsettende ramme for et prosjekt med forskjellige formingsmaterialer, blant annet maling. Det var satt opp papirduk over hele gulvet og mengder av materiell som barna kunne forsyne seg fritt av. Jeg oppdaget spesielt i denne prosessen hvor viktig det er å kunne improvisere sammen med barna – og hvor utfordrende det kan være. Selv om planen var – ved hjelp av noen rammer i starten – å la barnas innspill vise vei fra boka og inn i et kreativt «etterarbeid» med barns medvirkning og medskapning i fokus – hvor veien videre var ukjent, så hadde jeg en forestilling om hvordan dette skulle foregå. Å rive seg løs fra egne planer, se bakover i stedet for fremover slik Liset, Myrstad og Sverdrup beskriver improvisasjon (kap 2.3), og oppgi kontrollen, opplevde jeg som utfordrende. Når Berliner (1994) viser til improvisasjon i jazzmusikk og hvor mye ekspertise, øvelse, studier og lytting som ligger bak (Liset, Myrstad

og Sverdrup, 2016, s.14) gir det mening at det å være i et improviserende samspill med barn krever en pedagog som har erfaring, mot og et bredt beredskapsrepertoar. Kanskje krever det også at barna er vandt med denne måten å arbeide på for ikke å bli passive og vente på instruksjoner.

At jeg forventet at små barn skulle uttrykke personlige inntrykk med maling var kanskje litt ambisiøst med tanke på hva Paulsen skriver om å bli kjent med uttrykksmidlene (kap.2.2). Dans og musikk hadde de derimot erfaring med og dersom jeg hadde vært mer erfaren hadde jeg kanskje oppfattet dette spontant da vi danset som «edderkoppballerinaer». Barna så ut til å leve seg inn i edderkoppens bevegelser, være følelsesmessig grepet og uttrykke noe de kjente til fra før i det de gjorde seg både skumle og glade på en gang imens de danset. De var kroppslig og sanselig tilstede slik fenomenologien forklarer vår tilgang til verden. (Kap. 1.2.2).

5. Oppsummering

Når jeg reflekterte over gjennomføringen av prosjektet slo det meg hvor lett det var å miste verdifulle øyeblikk hvor et barn hadde fortapet seg i noe med åpne sanser, følelser og innlevelse – estetiske øyeblikk jeg kunne ha gjort til noe større slik intensjonen min hadde vært. Eller når barna fant helt andre ting enn jeg hadde tenkt som interessant. I mangel på et improvisatorisk repertoar visste jeg ikke alltid hvordan jeg skulle gripe dette an. Det å improvisere krever noe av den voksne. Det at de yngste barna ikke er så verbalspråklige, sammen med at barn er forskjellige gjorde det også mer utfordrende å fange opp alle inntrykk og uttrykk. Dette til sammen gjorde det vanskeligere både å ha en anerkjennende holdning og å la de medvirke. Dette er viktige refleksjoner å ta med seg da det også kan gjelde andre sider ved samværet og det didaktiske arbeidet med barna.

Jeg opplevde at det var vanskelig å slippe kontrollen i så stor grad som jeg hadde tenkt. Jeg tror årsakene til dette var dels lite erfaring med å jobbe i prosjekt og dels at jeg la litt egenprestisje i opplegget. Jeg var opptatt av at det skulle være et «godt didaktisk opplegg». I tillegg hadde jeg et tidspress på meg og stresset litt med å «få frem» flest mulige uttrykk hos barna. Kjær påpeker viktigheten av å gi barna tid; «Fordypning og travelhet er to uforenlige variabler. Man kan ikke skynde seg med et prosjekt, blant annet fordi barna bearbeider og uttrykker de mange vinklene og detaljene som et tema inneholder, på mange estetiske og sansende måter». (Kjær, A., s.21).

Små barn trenger også noen rammer for å føle seg trygge og det fungerte innimellom å være igangsetter slik Sørenstuen beskriver (kap.3.3) ettersom jeg ville at barna skulle ha fokus på temaet. Å finne en balanse mellom improvisasjon, utfordring, og styring, samt det å ta seg tid og lytte tenker jeg er viktig for at barna skal få ta imot inntrykk, medvirke og uttrykke seg. Selv om bearbeidningen av uttrykkene ikke forløp riktig så fritt og ekspressivt som jeg hadde tenkt så opplevde jeg at boka engasjerte sansene og følelsene slik jeg hadde håpet. Jeg observerte barn som utforsket materialer, som hadde sympati med hovedpersonen og kroppslig kjennskap til fenomener slik fenomenologien snakker om og jeg observerte små barn med evne til å gjøre seg egne erfaringer. Kanskje ble disse nye erfaringene satt i sammenheng med

tidligere erfaringer og slik grunnlag for ny «innsikt» slik Paulsen nevner når hun skriver om estetiske opplevelser (Kap.2.2). Selv om ikke barna alltid uttrykte seg slik jeg hadde sett for meg, så oppdaget jeg - særlig i etterkant at det hadde kommet frem mange uttrykk. At jeg ikke oppdaget alle uttrykkene spontant forteller hvor viktig det er å reflektere over arbeidet med små barn.

Jeg opplevde også at boka hadde satt igjen et spor i barnehagen da jeg ankom noen uker senere for å være i praksis og det første jeg ble møtt med var et barn som med forventning i stemmen uttrykte «Edderkoppen, edderkoppen danse»?

Litteraturliste

K.Bakke, C.Jenssen og A.B.Sæbø (2013): *Kunst, kultur og kreativitet. Kunstfaglig arbeid i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.

Bergsland og Jæger (2015): Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

L.Christoffersen og A.Johannesen (2012): *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt Forlag.

T.Birkeland, G.Risa og K.B.Vold (2015, 2.utgåva): *Norsk barnelitteraturhistorie*. Oslo: Det Norske Samlaget.

E.M.Halvorsen (2005): *Forskning gjennom skapende arbeid? Et fenomenologisk-hermeneutisk utgangspunkt for en drøfting av kunstfaglig FoU- arbeid*.

Porsgrunn:Høgskolen i Telemark.

B.Paulsen (2007): *Det skjønne. Estetisk virksomhet i barnehagen*.Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

M. Merleau – Ponty (1945): *Phenomenology og perception*. Oversatt til engelsk av C.Smith.

Lokalisert på: <http://alfa-omnia.com/resources/Phenomenology+of+Perception.pdf>

H.Reistad: «Arransikt», en FOU rapport (1991). Om kunst og estetikk. Lokalisert på:

<http://www.helgereistad.com/downloads/arransikt.pdf>

T.Solstad (2016): *Samtaler om bildebøker i barnehagen – en vei til opplevelse, lek og meningsskaping*. Oslo: Universitetsforlaget.

J-E.Sørenstuen (2011): *Levende spor. Å oppdage naturen gjennom kunst, og kunsten gjennom natur*. Bergen: Fagbokforlaget.

A-H.L.Waterhouse (2016): *I materialenes verden. Perspektiver og praksiser i barnehagens kunstneriske virksomhet*. Bergen: Fagbokforlaget.

---

6. Vedlegg

6.1 Samtykkeerklæring for foreldre

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Bachelorprosjekt ved Høgskolen i Innlandet, barnehagelærerutdanningen

Bakgrunn og formål

Jeg arbeider nå med mitt bachelorprosjekt ved barnehagelærerutdanningen på Høgskolen i Innlandet og ønsker i den forbindelse å gjennomføre et miniprojekt med ca fem barn på avdelingen. En av de ansatte ved avdelingen, fortrinnsvis pedleder skal være med meg på gjennomføringen som vil finne sted på torsdag 22.02. og fredag 23.02. (hvis jeg rekker å få skjemaene i retur til da) og vare max en time pr dag. Prosjektet vil dreie seg rundt litteratur og de kreative fag hvor de yngste barnas estetiske uttryksmåter vil være sentrale. Jeg skal være deltakende observatør og studere de yngste barnas estetiske uttrykk etter et estetisk inntrykk (som vil dreie seg rundt en bildebok jeg har laget), samt hvordan vi voksne møter barna og utfordringene ved å stå i et prosjekt hvor barna skal medvirke og vise vei og retningen ikke er gitt på forhånd.

• **Hva innebærer deltakelse i studien?**

Observasjonene vil bestå av tekst og bilder av prosessene. Jeg kommer ikke til å ta bilder av barna som vil kunne gjenkjennes – kun bilder av prosessene og hendene i arbeid og aktivitet. Skriftlig tekst vil utformes slik at ingen skal kunne gjenkjennes eller ha grunn til å føle seg krenket. Pedleder vil få se og godkjenne bildematerialet. Pedleder skal i etterkant av prosjektet forsøke å beskrive sin opplevelse av aktiviteten og hvordan hun tror barna opplevde dette.

Foreldre/foresatte som samtykker kan på forespørsel få innsyn i hva jeg har jobbet med og dokumentert, og kan når som helst trekke tilbake sitt samtykke.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun jeg som student vil ha tilgang til personopplysninger og eventuelle navnelister vil bli makulert når oppgaven leveres inn. Eventuelle navnelister vil bli lagret adskilt fra øvrige data inntil de makuleres. Dersom det blir aktuelt å bruke navn på barna og /eller pedleder i oppgaveteksten, vil disse bli gjort fiktive/anonyme når de skrives inn i oppgaveteksten. Ingen vil kunne gjenkjennes ved publikasjon. Bacheloroppgaven leveres inn i mai/juni 2018.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med Anette Suhr på tlfnr. 92466471. Veileder ved høgskolen er Ilmi Gutzeit Mathiasen og veileder i praksis er Kjersti Bjørnstad.

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

*Bacheloroppgave ved Høgskolen i Innlandet,
barnehagelærerutdanningen*

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og samtykker til at mitt barn kan delta i prosjektet og observeres.

(Signert av barnets foresatte, dato)

6.2 Samtykkeerklæring for pedagogisk leder

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

Bachelorprosjekt ved Høgskolen i Innlandet, barnehagelærerutdanningen

Bakgrunn og formål

Jeg arbeider nå med mitt bachelorprosjekt ved barnehagelærerutdanningen på Høgskolen i Innlandet og ønsker i den forbindelse å gjennomføre et miniprojekt med ca fem barn og en voksen. Prosjektet vil dreie seg rundt litteratur og de kreative fag hvor de yngste barnas estetiske uttrykksmåter vil være sentrale. Jeg skal være deltakende observatør og studere de yngste barnas estetiske uttrykk etter et estetisk inntrykk (som vil dreie seg rundt en bildebok jeg har laget), samt hvordan vi voksne møter barna og utfordringene ved å stå i et prosjekt hvor barna skal medvirke og vise vei og retningen ikke er gitt på forhånd.

3. Hva innebærer deltakelse i studien?

Observasjonene vil bestå av tekst og bilder av prosessene. Jeg kommer ikke til å ta bilder av personer som vil kunne gjenkjennes – kun bilder av prosessene og hendene i arbeid og aktivitet. Skriftlig tekst vil utformes slik at ingen skal kunne gjenkjennes eller ha grunn til å føle seg krenket. Pedleder vil få se og godkjenne bildematerialet. Pedleder skal i etterkant av prosjektet forsøke å beskrive sin opplevelse av aktiviteten og hvordan hun tror barna opplevde dette.

Pedleder kan på forespørsel få innsyn i hva jeg har jobbet med og dokumentert, og kan når som helst trekke tilbake sitt samtykke.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun jeg som student vil ha tilgang til personopplysninger og eventuelle navnelister vil bli makulert når oppgaven leveres inn. Eventuelle navnelister vil bli lagret adskilt fra øvrige data inntil de makuleres. Dersom det blir aktuelt å bruke navn på barna og /eller pedleder i oppgaveteksten, vil disse bli gjort fiktive/anonyme når de skrives inn i oppgaveteksten. Ingen vil kunne gjenkjennes ved publikasjon. Bacheloroppgaven leveres inn i mai/juni 2018.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med Anette Suhr på tlfnr. 92466471. Veileder ved høyskolen er Ilmi Gutzeit Mathiasen og veileder i praksis er Kjersti Bjørnstad.

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

*Bacheloroppgave ved Høgskolen i Innlandet,
barnehagelærerutdanningen*

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og samtykker i å delta i prosjektet og observeres, samt at det jeg sier i intervjuet etter prosjektet kan brukes i BA oppgaven.

(Signert, dato)

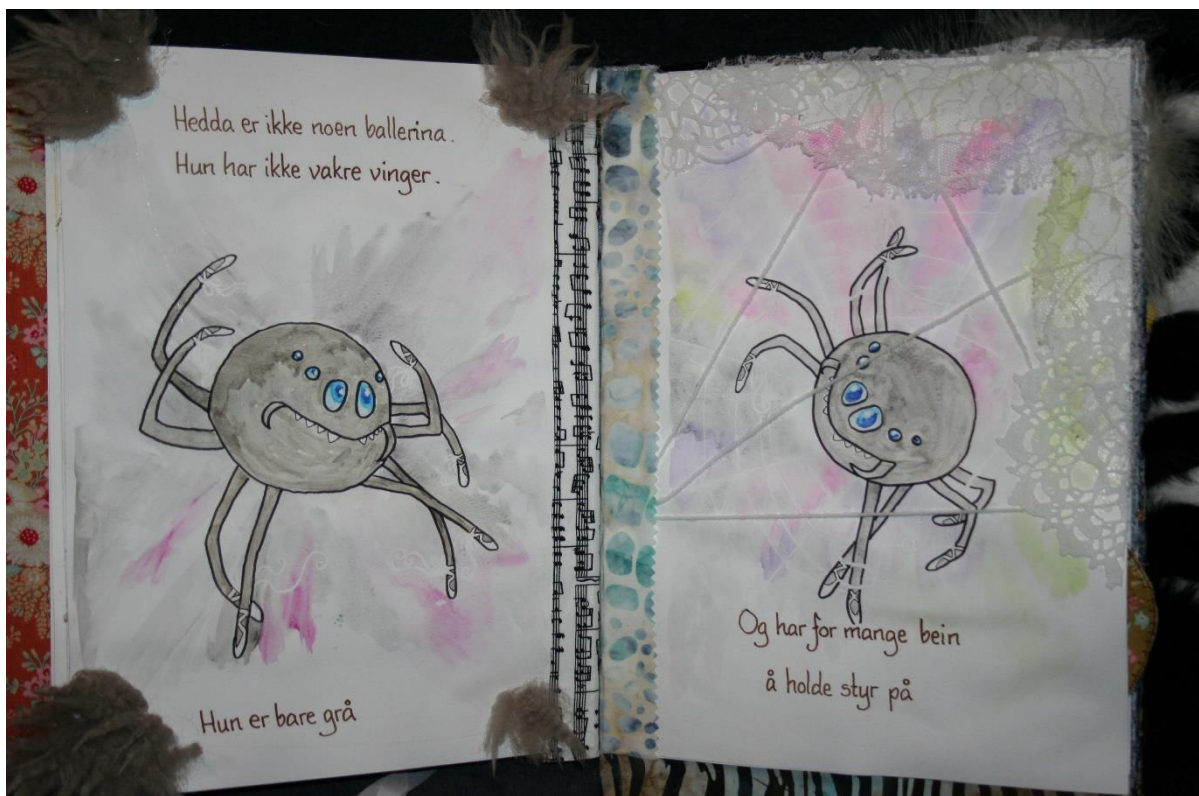
6.3 Fotodokumentasjon av bildeboka «Hedda edderkopp»

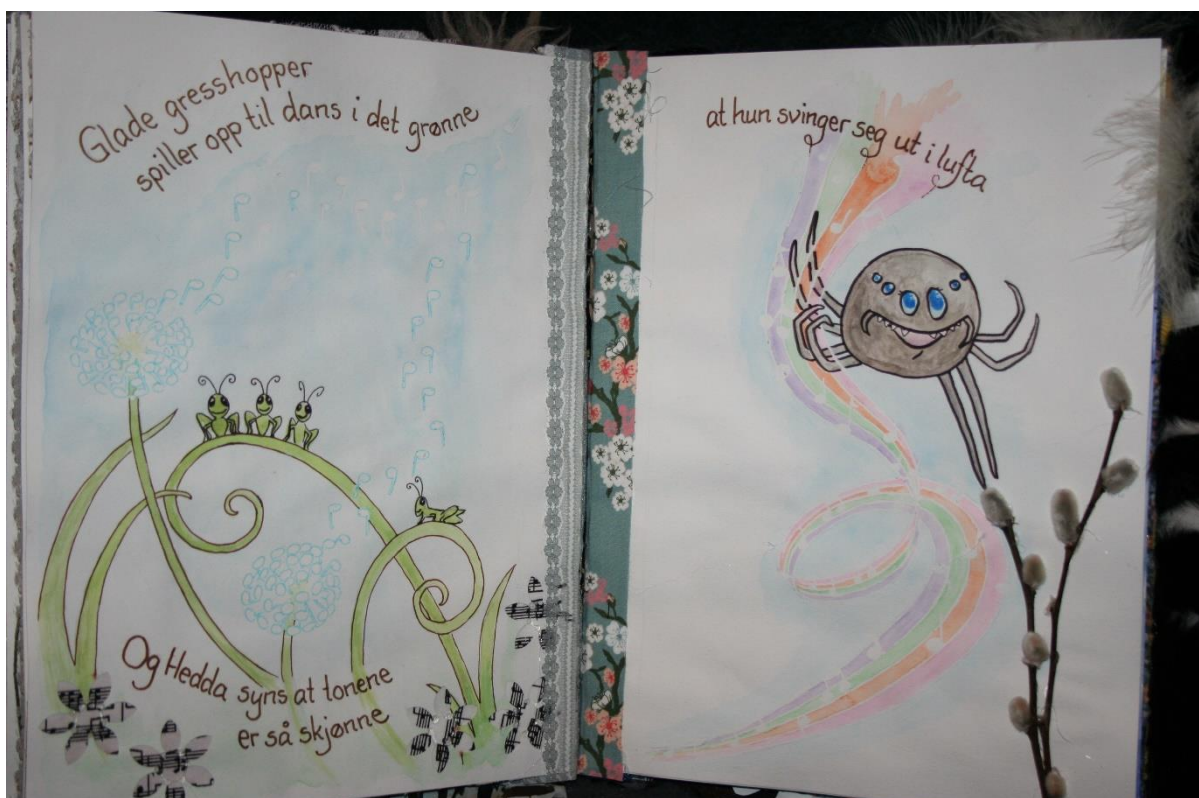

6.4 Noen bilder fra etterarbeidet

En Hedda i et skrin, sovende under gullfarget silke. Vi skulle gjøre henne glad med farger, sang og dans. (Igangsettende ramme til bearbeiding av inntrykkene).

Et barn som uttrykker med hele kroppen sin begeistring over å endelig ha klart å plukke opp alle fargestiftene i hendene sine.

Uttrykk med maling

Inntrykk og uttrykk i vann

Inntrykk og uttrykk med olje, vann og speil